



Економска анализа Програми и мерки за поддршка на женското претприемништво

Резиме

Европската Унија верува дека претприемачкиот талент на жените може да го зајакне нејзиниот напредок, и затоа уште од 1980 –тите Европа обезбедува практична поддршка за жените што сакаат да започнат сопствен бизнис.

Економското зајакнување на жените е камен-темелник на Агендата за одржлив развој од 2030 година на Обединетите нации.



Претприемништвото е движечка сила за раст на економијата преку создавање на нови работни места, нови идеи, нови производи/услуг и друго. Оттука, неопходно е да се подигне свеста за негов развој, разбирање и поддршка.

Жените претставуваат голем и значаен дел од секое општество, стануваат се поактивни во економијата и креирањето на работни места, но има голем број бариери што оневозможуваат побројно вклучување на жените во бизнисот.

„Ако Ви треба човек кој ќе држи говор, обрати се на маж, ако Ви треба човек кој ќе решава проблеми, обрати ѝ се на жена“

Маргарет Тачер

Проектот е имплементиран од:



Светски статистики

- ✓ Жените повеќе ги препознаваат можностите за бизнис отколку мажите, околу 20 % повеќе, ја наведуваат можноста како примарна причина за влез во бизнисот.
- ✓ Жените претприемачи имаат 5 % поголема веројатност за иновативност од мажите во 74 економији.
- ✓ Жените имаат помала веројатност да започнат свој бизнис.
- ✓ Жените имаат поголема веројатност да излезат во раните фази на бизнисот или помеѓу фазите на транзиција (4 од 10 во економијата управувана од фактори). Во економиите управувани од иновации, има два излеза за секои 10 бизниси во сопственост на жените.
- ✓ Жените гравитираат кон иницијативи управувани од заедницата.
- ✓ Жените помалку извозуваат. Само 12 % од претпријатијата што извезуваат се во сопственост на жени.

Активности поврзано со женското претприемништво во Македонија

Во Република Македонија последните неколку години се забележуваат одредени напори за придвижување на женското претприемништво.

- Во текот на 2018 година се одржаа повеќе од 20 тркалезни маси насочени за развој и развивање на свеста за женското претприемништво во различни градови на Македонија
- Се одржуваат инспиративни студии за женското претприемништво
- Се организираат обуки за зголемување на вештините на жените претприемачи, со посебен фокус на ИТ вештините
- Се формира Национален совет за женско претприемништво
- Се креира портал за женско претприемништво
- Во тек е постапката за формирање на Национален кластер за женско претприемништво
- До крајот на 2018 година се очекува удвојување на Национална стратегија за развој на женското претприемништво

Во земјата повеќе различни институции и организации даваат поддршка на женското претприемништво во финансиска и не финансиска форма и истите придонесуваат за одредено придвижувањето на женското претприемништво. Но, за забрзување на овој тип претприемништво неопходно е информациите за сите типови на поддршка да стигнат до целните групи и потребна е посеопфатна форма (креирање на социјална и правна рамка) на поддршка на женското претприемништво во земјата, со заедничка работа на сите клучни фактори.

Проектот е имплементиран од:





Женско претприемништво

Програми и мерки на поддршка

Претприемништвото е движечка сила за раст на економијата преку создавање на нови работни места, нови идеи, нови производи/услуги и друго. Оттука, неопходно е да се подигне свеста за негов развој, разбирање и поддршка. Жените преставуваат голем и значаен дел од светската популација, и се релевантен чинител на продолжување на целокупното општество.

Се потврдува дека во 2017 година исто како и претходната година дека мажите се со поголема веројатност да бидат вклучени во претприемничките активности отколку жените, без оглед на нивото на економски развој, кое ги одразува разликите во културата и обичаите, како и други фактори, како што се пристапот до инфраструктурата за детска грижа и легалните аспекти за учеството на жените во економијата

Економското зајакнување на жените е камен-темелник на Агендата за одржлив развој од 2030 година на Обединетите нации. Еднаквоста и зајакнувањето на жените е еден од 17-те цели за одржлив развој, но исто така е составен дел на сите димензии на инклузивен и одржлив развој. Сите цели за одржлив развој зависат од постигнувањето на целта 5 (родова еднаквост).¹

Жените повеќе ги препознаваат можностите, имаат иновативни идеи, но не се охрабруваат да започнат со бизнис активности, истите побрзо се откажуваат. Меѓутоа анализите потврдуваат дека во последните години претприемачката храброст на жените пополека излегува од својот лавиринт. Жените стануваат се поактивни во економијата и во креирањето на работни места, но има голем број бариери кој оневозможуваат вклучување на жените во бизнисот.

Основниот хендикеп за поголема застапеност и компетитивност на жените во претприемништвото произлегува од предрасудите, социолошките ставови одговорни за развој на претприемништвото, недовербата кон жените, и недореченоста на законодавната инфраструктура како основа за засилен развој на претприемништвото.²

¹ Повеќе на <http://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-and-the-sdgs/sdg-5-gender-equality>. Пристапено на 19.09.2018

² Достапно на <http://www.krug.com.hr/default.aspx?id=85>. Пристапено на 20.09.2018

Проектот е имплементиран од:





Карактеристично за денешните жени претприемачи е што се склони кон емпатија и кон социјалното претприемништво кое создава нови вредности и размислувања во општеството.³

Денес, жените претприемачи се карактеризираат со следните особини:⁴

- Флексибилни кон окружувањето
- Помалку насочени кон ризик
- Не се ориентирани само на профит, туку и на меѓучовечките односи
- Ориентирани кон емпатија
- Насочени кон решавање на социјални проблеми и други особини

Жените кои започнуваат бизнис можат да бидат водени од сопствената желба да ја искористат препознаена можност на пазарот или поради неопходност (за покривање на нивните основни економски потреби).

Според Извештајот на ГЕМ 2016/2017 се заблажуваат неколку трендови за жените во бизнисот и тоа:⁵

- Жените за 20% повеќе ги препознаваат можностите за бизнис отколку мажите и ја наведуваат можноста како примарна причина за влез во бизнисот, дури и во факторски водените економии. Уште поизразено е во групата земји која е управувана од иновации, каде што жените се со три и пол пати поголеми шанси да ги наведат мотивите кои произлегуваат од можностите, а не мотивите за неопходност.
- Исто така, Извештајот покажува дека жените претприемачи имаат 5 % поголема веројатност за иновативност од мажите во сите 74 истражувани економии.
- Повеќе жени од мажи никогаш не започнале свој бизнис. Иако бројот на жени кои се стремат да започнат со бизнисот е поблиску до бројот на мажи, јазот се зголемува кај сопствениците на бизнисот, што покажува дека жените имаат помала веројатност да започнат свој бизнис, а исто така имаат поголема веројатност да излезат во раните фази или помеѓу фазите на транзиција (4 од 10 во економијата управувана од фактори). Овој тренд малку се подобрува во економиите управувани од иновации, каде што има два излеза за секои 10 бизниси во сопственост на жените.

³ Тркалезна маса на тема: Можности за претприемништво, мерки и програми за поддршка, предвач Драгица Јерков експерт за претприемништво, во организација на Фондација за менаџмент и индустриско истражување, Здружение на бизнис жени и ГТФ Иницијатива за одржлив раст, 18.09.2018, Скопје

⁴ Исто

⁵ Извештај ГЕМ 2016/2017 и повеќе на <https://www.entrepreneur.com/article/315416>. Пристапено на 21.09.2018



- Жените гравитираат кон иницијативи управувани од заедницата. Во развиените економии, повеќе од половина од бизнисите предводени од жени се гледаат како групирани околу владата, здравството, образованието и социјалните услуги. Извештајот покажува дека жените се насочени кон сектори кои вообичаено зависат од човечкиот капитал - најверојатно поради женската природна емоционална привлечност.

Во економиите на ОЕЦД, податоците потврдуваат дека една од десет вработени жени е самовработена, речиси половина од стапката на самовработениот маж. Во поголемиот број земји, самовработените жени претежно работат во услужниот сектор (70% и повеќе). Бизнисите водени од мажи полесно се вклучуваат во меѓународната трговија, и во извоз и во увоз, отколку бизнисите водени од жени.⁶

Европската Унија верува дека претприемачкиот талент на жените може да го зајакне нејзиниот напредок, и затоа уште од 1980 –тите Европа обезбедува практична поддршка за жените што сакаат да започнат сопствен бизнис.⁷

Европската Унија како поддржувачки алатки и мрежи за жените во економијата ги користи следните:⁸

- **Европска онлајн платформа за жените претприемачи – Wegate.** Платформата WEgate е едношалтерски систем за жени од сите возрасти кои сакаат да започнат, работат и растат во бизнисот. Започна да функционира во септември 2016 година, обезбедува информации и линкови за пристап до обука, менторство, совети и можности за мрежно поврзување.
- **Европска заедница на жени бизнис ангели и жени претприемачи.** Целта на оваа иницијатива - финансирана од Европскиот парламент - е поддршка на жените претприемачи во пристапот до алтернативни извори на финансирање. Тоа го реализира преку подигнување на свеста за бизнис ангелите, обука на жени кои би сакале да станат бизнис ангели и им помагаат на жените претприемачи да ги презентираат своите бизнис идеи до потенцијалните инвеститори. Мрежата е создадена во 2017 година, преку 4 проекти кои покриваат 14 земји од ЕУ.
- **Европска мрежа за промовирање на женското претприемништво (WES).** WES е мрежа на политики со членство од 31 европска земја (земјите на ЕУ, Исланд, Норвешка и Турција). Делегатите ги претставуваат националните влади и институции. Тие се одговорни за промовирање и поддршка на женското претприемништво на национално ниво. Членовите на WES обезбедуваат совети, поддршка, информации и контакти во врска со постојните мерки за

⁶ Повеќе на https://read.oecd-ilibrary.org/employment/entrepreneurship-at-a-glance-2017_entrepreneur_aag-2017-en#page112. Пристапено на 23.09.2018

⁷ Европа за жените, брошура, Луксембург: Канцеларија за публикации на ЕУ, 2011, стр.6

⁸ Повеќе на http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/women/support-networks_en. Пристапно на 23.09.2018

Проектот е имплементиран од:





поддршка на женски претприемачи. Тие исто така помагаат да се идентификуваат добрите практики.

- **Европска мрежа на амбасадори за женско претприемништво.** Европската мрежа на женски претприемачки амбасадори е инаугурирана во 2009 година. Составена е од околу 270 претприемачи од 22 европски земји. Целта на амбасадорите е да дејствуваат како модели за улога со раскажување на нивната сторија за подигање на свеста и поттикнување на претприемништвото како опција за кариера за жени од сите возрасти. Мрежата е многу успешна и ги надминува целите во смисла на организирани настани и постигната публика.
- **Европска мрежа на ментори за жени претприемачи.** Европската мрежа на ментори за жени претприемачи е инаугурирана во 2011 година. Седумнаесет европски земји припаѓаат на Мрежата на ментори: Албанија, Белгија, Кипар, Македонија, Грција, Унгарија, Ирска, Италија, Црна Гора, Холандија, Романија, Србија, Словачка, Словенија, Шпанија, Турција и Обединетото Кралство. Мрежата Менторс обезбедува совети и поддршка на жените претприемачи за започнување, управување и раст на нивниот бизнис во раните фази (од втората до четвртата година од постоењето на ново претпријатие во сопственост на жена).

Во Република Македонија последните неколку години се забележуваат одредени напори за придвижување на женското претприемништво. Најмногу се актуелни активностите на неколку здруженија и организации, кои преку партнерски проекти се обидуваат да ја активираат повеќе жената во економија, да ги запознаат жените со можностите и поддршката за започнување на сопствен бизнис и сл. Како резултат на овие проекти, во текот на 2018 година се одржаа повеќе од 20 тркалезни маси насочени за развој и развивање на свеста за женското претприемништво во различни градови на Македонија, се формира Национален совет за женско претприемништво, се креира портал со информации поврзани со женското претприемништво, се одржуваат инспиративни стории за женско претприемништво (Womenpreneurs Stories), се реализираат различни обуки за зголемување на вештините на жените претприемачи, и во тек е постапката за формирање на Национален кластер за женско претприемништво кој што ќе го поттикнува извозот, развојот на нови технологии, други иновации и поврзување на жените. Исто така, до крајот на 2018 година се очекува усвојување на Национална стратегија за развој на женското претприемништво.

Одредени истражувања⁹ за Македонија покажуваат дека значајни мотиви кај жените за започнување на бизнис се: контролата и слободата во процесот на одлучување (65%), профитот (57.5%) и сопственото постигнување (52%). Исто така можноста за работење исклучиво за себе (40%) е фактор за развојот на женското претприемништво, додека социјалниот статус (20%) е помалку

⁹ Ramadani V., Gërguri S., Dana L-P and Tašaminova T.: "Woman entrepreneurs in the Republic of Macedonia", Int. J. Entrepreneurship and Small Business, Vol.19, No 1, 2013, pp. 110-111

Проектот е имплементиран од:





значаен и некои други мотиви (7.5%). Исто така се потенцира дека жените во Македонија заработуваат помалку (17,9%) од мажите, иако поседуваат исти работни карактеристики, и повисоко образование.¹⁰

Како клучни проблеми со кои се соочуваат македонските жени претприемачи се издвојуваат тешкотијата во воспоставување на баланс меѓу фамилијата и работата; финансиските проблеми и недостатокот на време за обуки и воспоставување на високо квалитетни мрежи.¹¹

Искуствата на земји од регионот потврдуваат дека за развојот на женското претприемништво најпрво е потребно анализа и креирање на соодветна социјална и правна рамка.¹²

Податоците од истражувањата за достапни мерки и програми за поддршка (табела 1) на претприемништвото и посебно женското претприемништво во Македонија потврдуваат дека повеќе различни институции и организации даваат поддршка на женското претприемништво во финансиска и нефинансиска форма и истите придонесуваат за одредено придвижувањето на женското претприемништво.

Табела 1 Програми и мерки за поддршка на претприемништвото (женското претприемништво) во Македонија

Институција/Организација	Програми и мерки на поддршка
Министерство за економија http://www.economy.gov.mk/doc/2343	Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2018 година: МЕРКА 3. Финансиска поддршка за женско претприемништво во вкупен износ од 2.000.000,00 денари
Агенција за поддршка на претприемништвото во Република Македонија	Финансиски и нефинансиски форми на поддршка на претприемништвото и малото стопанство

¹⁰ Повеќе на

https://www.researchgate.net/publication/273629312_Gender_Pay_Gap_in_the_Western_Balkan_Countries_Evidence_From_Serbia_Montenegro_and_Macedonia
https://www.researchgate.net/publication/273629312_Gender_Pay_Gap_in_the_Western_Balkan_Countries_Evidence_From_Serbia_Montenegro_and_Macedonia. Пристапно на 23.09.2018

¹¹ Исто стр.115

¹² Дискусија на Тркалезна маса на тема: Можности за претпримништво, мерки и програми за поддршка, во организација на Фондација за менаџмент и индустриско истражување, Здружение на бизнис жени и ГТФ Иницијатива за одржлив раст, 18.09.2018, Скопје

Проектот е имплементиран од:





http://www.apprm.gov.mk/proekti.asp	
Европска банка за обнова и развој во Република Македонија https://www.ebrd.com/work-with-us/advice-for-small-businesses/fyr-macedonia.html http://www.ebrdwomeninbusiness.com/	Посебни мерки за поддршка на жени: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Бизнис обуки за жени ✓ Бизнис советување - консултантски проекти ✓ Бизнис коучинг ✓ Индустриска експертиза ✓ Пристап до финансии - кредитна линија
Агенција за вработување http://www.avrm.gov.mk/operativen-plan.nspх	Поддршка за самовработување (претприемништво) Различни видови обуки и друго Оперативен план ¹³
Занаетчиска комора Скопје http://www.zkskopje.org.mk/mk/default.asp	Бесплатно советување на жени и други видови поддршка за занаетчи
Фонд за иновации и технолошки развој http://www.fitr.mk/#moznosti	- Ко финансирани грантови Се планираат мерки за поддршка на жените претприемачи за идни програми ¹⁴
Стопанска комора на Македонија http://www.mchamber.org.mk/	Користење на услуги преку: <ul style="list-style-type: none"> - Центар за едукација и развој на човечки ресурси - Центар за квалитет - Други услуги
Центар за развој на претприемачи и менаџери http://ceed-macedonia.org/	Можности за ментори Можност за промоција во мрежата Друго
Асоцијација не бизнис жени www.abw.mk https://wecontribute.mk/	Повеќе проекти за развој на женското претприемништво: обуки за жени, менторства, тркалезни маси, консултативни услуги и сл. Креиран портал на Националниот совет за женско претприемништво https://wecontribute.mk/
Фондација за менаџмент и индустриско истражување	Проекти за развојна женското претприемништво Креиран портал на Националниот совет за женско

¹³ АВРМ, покрај Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2018 година, исто изготви Оперативен план за 2018 за спроведување на активности од Националниот план за акција за родова еднаквост 2018-2020, целта е да се унапредат политиките и мерките за зголемување на вработеноста кај жените, преку зајакнување на промотивни активности и информирање на невработените жени.

¹⁴ Дискусија на Тркалезна маса на тема: Можности за претпримништво, мерки и програми за поддршка, во организација на Фондација за менаџмент и индустриско истражување, Здружение на бизнис жени и ГТФ Иницијатива за одржлив раст, 18.09.2018, Скопје

Проектот е имплементиран од:





http://www.mir.org.mk/	претприемништво https://wecontribute.mk/
Фондација Претприемачки Сервис за Млади ПМС http://www.yes.org.mk/Default.aspx?r=6&l=63&c=22	Услуги за претприемачи: <ul style="list-style-type: none"> - Пред инкубација - Инкубација - Менторство - Обуки - Обезбедување на ресурси (резервирање на компјутерска училница или сала за состаноци)
Националниот центар за развој на иновации и претприемачко учење (НЦРИПУ) http://ncdiel.mk/mk/	Програми за поддршка на пратеништвото преку преку претприемничко учење (за млади, наставници и сл), организирање на настани и друго.
Social Impact Lab http://socialimpactlab.co/mk/programs-mk	Програми за поддршка на социјалното претприемништво
Swisscontact https://www.swisscontact.org/nc/en/projects-and-countries/search-projects/project-finder.html	Програми за поддршка на претприемништвото во Македонија и други земји. Поттикнување на женското претприемништво преку организирани настани за споделување на инспиративни претприемнички стории на жени
Македонска банка за поддршка на развојот http://mbdp.com.mk/index.php/mk/proizvodi	Финансиски производи

Тргувајќи од анализата на идентификуваните мерки и програми за поддршка на претприемништвото и посебно женското претприемништво од една страна и анализата на тековната состојба на женското претприемништво (23-29 % жени претприемачи) од друга страна, се утврдува дека голем број тековни жени претприемачи, потенцијални или жени кои имаат желба но не и храброст да започнат бизнис не поседуваат доволно информации за истите мерки и програми, или воопшто не се за познати со истите, така што голем број мерки остануваат неискористени. Неопходно е нивно сортирање и складирање на едно место и пронаоѓање на соодветни канали за нивна дистрибуција и промоција.

Жените може да придонесат многу повеќе за економијата во земјата со оглед на способноста за препознавање на можностите, вештината за генерирањето на иновативни идеи, претпазливоста која ја носат со себе, и пристапот кој го имаат кон работењето.

Проектот е имплементиран од:





Јакнење на придонесот и ефикасноста на граѓанските организации од женското претприемништво
кон ЕУ интегративните реформи во областа на економската политика
Проектот е финансиран од Европската Унија



Женското претприемништво има потреба од позитивно опкружување со соодветни мерки од политички, социјален и финансиски аспект. Жените претставуваат голем потенцијал за секоја економија бидејќи додаваат вредност на бизнисот, ги донесуваат семејните вредности со нив во бизнисот, создаваат нови бизнис модели и нови работни места односно помагаат во обликувањето и растот на економијата на локално, национално и глобално ниво.

Проектот е имплементиран од:

